

Eldste vestlandskunstnar 95 år og aktiv

av Ludvig Jerdal

Vestlandet kann gleda seg yver å ha den eldste aktive biletkunstnaren, målaren Louise Meidell Barth. Ho høyrer til på two stader, for ho hev herskapshus både på Kalfaret i Bergen og i Rosendal i Kvinnherad. Laurdag 22. juli fyllte ho 95 år, so ho er fødd i det historiske året 1905. På 95-årsdagen var ho i heimen sin i Nubbekakken 26. Og fåe dagar etter den høge åremålsdagen drog ho til Rosendal der ho vil bruka både målarkost og kolstift. Rosendal er so fredeleg seinhaustes, segjer 95 åringen. Og der er naturmotiv som høver so godt for kolstift.

Det er ikkje usannsynleg at Louise Meidell Barth no er den eldste aktive målaren i heile landet. Og den som vitja henne både i Bergen og i Rosendal er vorte yvertydd um at ho er ein kunstnar som hev nytta tidi. Det er romelege hus både stader, og alle veggjar i romi, og veggjar til troppeuppgangar er dekorerte med fine og harmoniske kunstverk. Mange hundrad, ho hev aldri halde uppeling og veit ikkje talet.

Ein verdsborgar i kunsti

Ho er ein uvanleg kunstnarpersonlegdom, ho er både internasjonal og nasjonal. Det fyrste skriv seg ifrå oppvoksten, det andre er arv frå ei landskjend og evnerik ætt, Meidell-ætti. Far hennar var den kjende skipsreidaren Anton Meidell. Han dreiv i mange år det velkjende Anton Meidells Rederi. Han styrde det frå ulike stader, so han flytja på seg. Han var skiftesvis busett i Frankrike, England, Tyskland, og i Tyskland vart han gift med ei tysk dame. Frå Tyskland kom tilbake til Bergen, var so ei tid i Oslo, og deretter i Bergen. Dagsens 95-åring er fødd i Tyskland, og ho hadde sine ungdomsår der og i Oslo og Bergen. Eit stort portrett av far sin hev ho måla.

Det heng på heidersplass i heimen i Bergen, og det syner at Louise er ein fin portrettmålar. Og det syner oss ein staselag mann med eit andlit somd et lyser adel av. Meidell-ættii er ei gammal adelsætt, og ei ætt med kunstnargivnad. Anton Meidell hadde fire brør og tri sysstrar. Og ein av dei yngste i syskinflokkene var Sigurd Segelcke Meidell, han som forundra det litterære Noreg då han i krigsåret 1941 kom med den historiske romanen "Lasse Aga" og i åri som fyllede kom med sju andre historiske romrar som vekte stor åtgåum. Sigurd Segelcke Meidell kalla seg Arne Vaagen, og det gjekk mange år fyrr ålmenta fekk vita kven Arne Vaagen var. Meidell-ætti fra Rosendal hev ein tradisjon som gjeng 700 år attende. Og dagsens 90-åring av denne ætti hev ei merkeleg soga.

Vart målar i 40-års alder.

Ho er fødd i Tyskland, og ho vart gift der med Eberhard Barth som var styrar på ein jordbrukskule i Lüneburg. Verdskrigen baud på harde år for dei båe. Dei hadde ein son, Hartwig Barth, som vart lektor i Bergen og som døydde i fjar. Det var fyrst i august 1943 Louise Meidell Barth kom seg ut or Tyskland

og fekk busetja seg i Bergen att. Hennar store gleda no er at ho hev fem barneborn som er hyggjelege og hjelpsame. Til hennar merkelege soga høyrer òg at det var i musikken og songen ho tok utdanning i unge år. Målartalentet låg løynd. Det var nærmast eit tilfelle at ho etter krigen, i oktober 1946, vel 40 år gammal, melde seg med på eit målarkurs som den kjende Bergensmålaren Gabriel Dahl heldt. Ho hadde aldri halde i ein målarpensel. Men talentet var der, det fyrste biletet ho måla fekk lovord av Gabriel Dahl. Hald fram, du hev talent, du er ein einar, sa han. Og etter ei tid gjekk ho på Kunst- og Handverksskolen. Deretter vart det studieatelieret (forlauparen til Vestlandske Kunstakademiet). I millomtidi hadde også teikne-evnene hennar utvikla seg.

Det vart ei frigjering. Teikning og måling fyllte livet. Målarpensen og ikkje minst kolstifti vart ho ven med. Av lærermestrane nemner ho også målarane Knut Glambek og Valdemar Stabell. Stabell lærde meg sin kunnskap um å bruka berre tri fargar, segjer ho. Brukar du fleire, vert lett søl.

Kunstverk i mange land.

Louise Meidell Barth hev vore med på mange utstillingar gjennom åri, her i landet og utanlands. Ho er representert i ei mengd galleri og er innkjøpt av mange.

til side 2

Ordtøkjet:

Det er ingen lagnad som ein lagar sjølv

Etter Ivar Aasen

Louise Meidell Barth 95 år	1
Ingen rettskrivingssendringar i år	2
Noreg Mållag pengefiksert	3
Ivar Aasen og universitetet	4
Skrivne ord og levande kyrkja	4
Samnorsk ute or soga	5
Landskappleiken på Voss	5
Nye umsetjingar av Gjerdåker	7
Gordjieff	9
Estisk bibelumsetjing	11
Folkesong	13

Dessutan småstykke og ymse faste innslag

Ingen rettskrivingsendringar i år

Kulturdepartementet hev avgjort at det ikkje vert endringar i rettskrivingi for bokmål og nynorsk i år, korkje i læreboknormalen eller den vidare rettskrivingi. Det inneber at forlagi kann gjeva ut lærebøker og ordlistor for neste skuleår med same rettskriving som fyrr. Kulturdepartementet hev med dette ikkje avvist dei rettskrivingsvedtaki som Norsk språkråd sende inn til godkjenning tidlegare i år. Tvert imot ser departementet positivt på at vedtaki til Språkrådet millom anna tek sikte på å stytt ned og rydda upp i gjeldande rettskrivingsreglar. Vedtaki er meir umfattande enn vanleg, og dei reiser visse prinsipielle spursmål som må vurderast i ein vidare samanheng. Yver sumaren vil det verda avgjort om vedtaki skal sendast tilbake til Norsk språkråd for vidare arbeid og nærmare vurdering. Alternativet er heil eller delvis godkjenning. Eventuelle godkjende endringar vil ikkje verda gjort gjeldande fyrr frå skuleåret 2001/2002.

Lars Bjarne Marøy

Norsk Ordbok

Nils Aksel Mjøs viser til Vårt land 13. juli. Her er det eit tvosides uppslag um Norsk Ordbok. Lars Vikør fortel at Norsk Ordbok skal innehalda ein katalog med 300 000 ord med langt fyldigare grammatikalske, etymologiske og idiomatiske/litterære upplysningar enn Nynorskordboki. Nynorskordboki hev heller ikkje meir enn 90 000 ord.

Målet er at Norsk Ordbok skal vera ferdig innan 2014. Det hev synt seg å vera vanskeleg å nå målet. Dagsens progresjon er ikkje stor nok til at ein er ferdig um 15 år. Difor hev Steinulf Tungesvik vorte innleidd til å skriva ein prosjektrapport, som kjem med framlegg um endringar, slik at ein kann nå målet.

Kulturdepartementet hev sagt at ordboki skal vera ferdig innan 2014 og at dei vil stella upp med dei midlane som trengst. Men det er ikkje nok at departementet hev fastsett målet, vegna fram må òg definerast. Det er det eg som skal gjera, segjer Steinulf Tungesvik.

Mjøs meiner det vert gjeve stor tillit til Tungesvik. Vestmannen kann berre slutta seg til Mjøs, og vona at Tungesvik lukkast.

Lars Bjarne Marøy

Baldurs draumar

Geirr Tveit var høgnorskmann. Han nyttar sermerkte og høgnorske titlar på dei fleste musikkstykki sine, til dømes på ein ballett som han kalla "Baldurs draumar". "Baldurs draumar" gjekk først tapt under krigføring i England. Seinare vart ein rekonstruksjon av manuset sterkt skadd i ein brann. No er ei prosjektgruppa i gong med å restaurera dei brende musikkmanuskripti. Norsk Kulturråd hev løyvt 300 000 kr. til Geirr Tveit-prosjektet som er organisert under Noregs musikkhøgskule. Manusskriptet skal skrivast inn på data.

"Baldurs draumar" er eit stort ballettverk tufta på norrøn mytologi. Det vart framført i ymse avbrigde fyrr og etter krigene i ulike former, men ikkje som ballett. No vonar upptaksmennene at ballettverket skal verda framført på ny som ballett. Men det er langt fram

Lars Bjarne Marøy

frå side 1

Det heng kunstverk av henne, oljemåleri og kolteikningar, i England, Tyskland, Sverige og USA, og langt ute på Gullfaksplattformi, attåt alt som finst her i landet. Kolteikningane hennar er eit ser syn som hev undra mange av hennar kolleger. Mindre kjent er det at ho òg syntre stor givnad som keramikar. Ho miste fine ting ein gong då mange keramiske arbeid gjekk tapt i ein brand som vart valda av ein annan ved uvaremd.

Kunstnaren Louise Meidell Barth hev eit vyrde namn. Men ho er varsam i si ferd. I Telefonkatalogen t.d. stend berre Barth L.M. Og so adressa. Ikkje meir. Men ho er medlem i Norske Billedkunstneres Forening. Det er eit

kvalitetsstempel. Og kunstnarsamfunnet i Bergen utnemnde henne til Åresmedlem for mange år sidan. Nasjonalt hev ho funne sin plass i Vestmannalaget der ho oftast er med på møti. Ho er bundi til krykkjor og gåstol, so ho kann ikkje taka ferder ut i landskapet når ho skal teikna og måla. Ho må sitja i ro, og ha synene i minne. Og synene fær form. Fjordland og fjell, grøne stender og fargerike blomehagar, Malmangernuten, Maurangerfjorden, Baronihagen, frukttrær i bløming, sumarnetter, og skyming mot kveld. Pensel og kolstift er fine arbeidsreidskapar. Men dei må styrast av ein kunstnar.

Vestmannen

Vestmannen kjem med 10 nummer i året
Bladpengar kr. 150,- for året
Studentpris kr. 100,-

Kan tingast på poststader og frå Vestmannen
ved bladstyraren.

Postgiro: 0802 4 25 63 92
Bankgiro: 6504.10.12484

Utgjevar:
Vestmannalaget,
5000 Bergen
Telefon 55 34 33 77

Tilskrift for tingingar, bladpengar o.l.: Vestmannen, 6143 Fiskåbygd
Internett: www.geocities.com/nynorsk.geo

Bladstyrar:
Lars Bjarne Marøy,
Eliasmarken 14.
5163 LAKSEVÅG.
Tlf. 55 34 33 77

Rekneskapsførar:
Helge Liland
Nattlandsvegen 80b
5094 Bergen

Prenta hjå:
Nytrykk as
6143 Fiskåbygd
Telefon 70 0 2 13 07
www.nytrykk.no

VESTMANNALAGET

Møtedagar for Vestmannalaget i
hausthalvåret, Bryggens Museum kl. 19:
21.09, 12.10 og 9. 11.

Talar i Vestmannalaget 21.09, vert Kari
Gaarder Losnedahl. Ho vil tala um
Komediateatret.

Me kjem attende med nærmare opplys-
ninga til medlemene og i bladet.

Formann : Lars Bjarne Marøy,
Eliasmarken 14, 5163 LAKSEVÅG.

Tlf.: 55 34 33 77

Skrivar : Bjørn Tormod Ringdal,
Løvåsbakken 21,
5148 FYLLINGSDALEN

Noregs Mållag er pengefiksert

Oddmund Hoel, leidar i Noregs Mållag, avsluttar ein artikkel i Mål og Makt med m.a. fylgjande ytring : " Me har det viktigaste folka og hovuda-, og det me først og fremst manglar, er pengar. Hadde me hatt mykje pengar, men likevel ikkje fått gjort noko, hadde framtida sett langt mørkare ut."

Dette synet er interessant. Hoel meiner altso at pengane vil hjelpe målrørsla frametter. Då må ein spyra seg korleis Noregs Mållag si økonomistyring er i dag. Noregs Mållag skipar til two store tilskipingar i året. Den eine er det sokalla vinterseminaret. Den andre er landsmøtet. Både desse tilskipingane kostar etter det me skynnar lite for sentrallekken, medan lokallagi må leggja ut hotellkostnader og avgifter som skal dekkja utlegg. Hadde sentrallekken lagt vekt på å uppmoda folk til å finna rimelegare yvernattingsstader, og hadde dei og landsmøtetilskiparane hjelpt til med å finna rimelegare møtelokale, vilde det ha vore lettare å få samla folk.

Noregs Mållag lever i stor grad på lag-spengane frå lokallagi. Desse pengane vert kravde inn av sentrallekken som legg dei ut att til lokallagi. Lokallagi mister ráderetten yver eigne pengar, og det vert ikkje betre av at sentrallekken ventar både lenge og vel med å senda pengane attende. Og dei gjer det berre two gonger i året.

Skal lokallagi ha vitjing av einkvan frå sentrallekken må dei leggja ut reisekostnader og full godtgjersla etter statlege satsar. Fram til for two år sidan var det vanleg at

leidaren i Noregs Mållag var leidar på ideelt grunnlag. I dag er leidaren i Noregs Mållag betalt for å driva med målarbeid.

Mange lokallagsaktivistar ynskjer å få regionale skrivarstovor. Dette må Noregs Mållag finna ei løysing på, hev det vorte hevda. Styret i mållaget gjekk på landsmøtet i Noregs Mållag inn for at ein måtte setja upp medlemspengane for å få til dette.

Landsmøtet slutta seg til dette, men berre med halvdelen av det styret hadde gjenge inn for.

Ikkje nok med at organisasjonen Noregs Mållag er gjenomsyra av ei pengefiksering, den målpolitiske tenkjungi er det same. Noregs Mållag hev gjort Alf Hellevik til heiderslagsmann. Andreas Hompland fekk nyleg Vinjepris med rosande ord frå leidaren i Noregs Mållag. Hellevik hev tent pengar på den statsautoriserte ordslista si som folk hev vorte tvinga til å kjøpa til skule bruk. Hompland skriv i ei av dei største avisone i landet som tener godt med pengar. Både gjer nynorsken meir bokmålisert. Korleis ein enn ser på det, so bøygjer dei seg for bokmålspress og -agitasjon av økonomiske umsyn. Ein kann ikkje fremja målsaki på denne måten.

Noregs Mållag ivrar etter å skaffa seg rádvelde yver målfond og testamentariske gåvor. Å samla pengekjeldor frå lokallag og andre friviljuge samskipnader under vengene til mållaget er ikkje vegen å gå for å fremja målsaki. Skal ein fremja målsaki

Gåvor til Vestmannen

Reidar Thornes skriv til Vestmannen:
Á saga kraft or heimemálet sitt ser ut
til á vera bannlyst i NRK. Á skita i
eige reir utan skam ser ut til á vera
som det skal vera.

Reidar Thornes, Oslo, 1000. Arnhild
Tilseth, Lauvstad, 100. Johan H
Grimstad, Hareid, 50. Kari Hartveit,
Lonevåg, 50. Ingar Arnøy, Oslo, 100.
Gunnar Gilberg, Bergen 50. Jan
Frode Bordvik, Bergen, 150. Arne-
Ivar Kjerland, Sætre, 150. Audun
Aarflot, Sola, 100.

Me segjer hjartans takk for gilde
gåvor, i alt kr 1700,- denne gongen

Vestmannen

må ein gjera det gjennom å motivera dei som sit med pengekjeldene lokalt til å gjera noko. Folk bør ikkje gjeva pengar til Noregs Mållag fyrr mållaget syner seg i stand til å setja tæring etter næring og målsak fyre økonomi.

Lars Bjarne Marøy

Ivar Aasen og universitet

Ny bok frå Kjell Venås

Kjell Venås var millom dei som i Aasen-året 1996 gav ut ein Aasen-biografi, *Då tida var fullkommen*, og i lag med dei two biografiarne um Gustav Indrebø (1984) og Marius Hægstad (1992) hev han gjeve ei samla framstelling av den faglege sida av norsk målreising. I samband med opningi av det nye Ivar Aasen-tunet i Ørsta 22. juni i år hev Universitetet i Oslo stelt i stand eit helsingsskrift, skrive av Kjell Venås. I helsingsskriftet tek Venås for seg ei serskild grein av målreisingssoga, tilhøvet millom Ivar Aasen og universitetet.

Boki opnar med å skildra korleides Ivar Aasen arbeidde seg opp frå bondeheimen på Sunnmøre til han fekk stipend og vart send ut frå Norske Videnskabers Selskab i Nidaros for å granska dei norske målføri. Me fær god kjennskap til tilhøvet millom Aasen og vitskapsselskapet medan han var på langferdi 1842-47 og seinare. Venås fortel dinæst mykje um den fyrste tidi å Universitetet i Oslo, og tek med ei grannsam utgreiding um korleides landsmålet etter kvart vann seg rom der. Venås samlar framstellingi serskilt um landsmålsprofessoratet og den motburden dei som arbeidde for dette møtte fram til utnemningi av den fyrste profesoren i landsmål, Marius Hægstad, i 1899.

Umtalorne av dei vitskapsfolki Ivar Aasen møtte på livsvegen fyller hovud-

bolken av boki. Tilfanget er skipa ikring kvar av personarne, med serskilt fokus på tilhøvet deira til Ivar Aasen og landsmålet. Her er det samla mykje kunnskap um korleides ei rad framskotne vitskapsmenner i fyrra hundradåret såg på målreisingi, og boki til Venås bør soleides på noko av det som hev vanta i norsk målsogeskriving.

Av gjenomgangen til Venås er det lett å sjå at Ivar Aasen må ha vore ein sosial og vensæl person. Sume av vitskapsfolki han møtte vart inderlege vene som han hadde jamleg umgjenge med. Millom fagfolki ved universitetet fann Aasen sine jamlikar, og det laga seg venskapar han hadde både personleg og vitskapleg vinning av. Her kann serskilt nemnast karar som C.R. Unger, Sjur Sexe og Elias Blix.

Aasen fann òg mykje studnad til målreisingsarbeidet sitt hjå universitetsfolket. Mange av deim hadde godhug og ans for saki, og hjelpte Aasen fram. Dette galdt serlegt den fyrste tidi, etter kvart som verket steig fram vart Aasen meir sjølvstendig og sjølvtrygg, og han tok ikkje so lett innyver seg motlegg frå motmenn. Det er elles merkande at sume vitskapsmenner som fyrstundes hadde havt godhug for folkemålet, fekk vrangvilje mot skriftfestingi av det i landsmålet å Aasen. P.A. Munch er eit godt døme på det; han gjekk som kjent frå å vera eintydigt positiv andsynes arbeidet

åt Aasen til å venda seg burt frå det.

Forvitneleg i denne samanhengen er òg fonetikaren Johan Storm (1836-1920). Trass i at han var glad i det norske målet, og nyttja storparten av det vitskaplege arbeidet sitt på å granska og skildra målføri, kom han ikkje med godlæte um landsmålet å Aasen. Rett nog var landsmålet vænt, men det var eit samankok av ulike målføre, serlegt vestnorske, og viktigast: dei som skreiv landsmål greidde ikkje å fylkja seg kring ei fast norm. Landsmålet var ikkje noko røynelegt språk, meinte Storm; det vanta tradisjon, klassisitet og kontinuitet.

I sluttkapitlet fortel Venås um arven etter Ivar Aasen og dreg linorne fram til i dag og opningi av Ivar Aasen-tunet. Kjell Venås legg fram mykje ny og forvitneleg kunnskap um Ivar Aasen og tilhøvet hans til akademia i denne boki, og utgreidiingi hans er klår og sakleg. Det er von um at boki kann hjelpe oss til å skynda betre denne skilsetjande mannen i norsk målsoga, og korleides han stelte seg til universitetsfolket. Boki er på 96 sidor, og hev mange illustrasjonar, m.a. er det bilæte av alle dei vitskapsfolki som er nærmere umtala. Ho er utstyrd med ei fyllig litteraturlista, og der kann ein ventelegt finna meir lesnad um desse forvitnelege emni.

Klaus Johan G. Myrvoll

Det skrivne ord og den levande kyrkja

Bokstaven er daud det er åndi som gjer levande segjer Paulus. Dette skulde protestantiske skriftpåståarar merka seg.

Kvar skrift treng ein tolkar, ein leser. Det er fyrst i møtet med leseren at skrifti vert levande. Difor er det so viktig å ha ein tolkingsregel for skriftlesing. Min. Tolkingsregel for skriftlesingi er den apostoliske katekisma. Luther la ned sin tolkingsregel i si katekisma. Den katolske er rikare på innhald og mykje djupare av di ho er fleire vise menns verk.

Kristus åleine og trui åleine kan ein katolikk gå med på, men skrifti åleine kann han ikkje vera tilhengjar av. Det er berre innanfor den levande kyrkja, som er den katolske, at Bibelen fær liv og vert lesen på rett måte.

Dette gjeng fram av Matteus 16-18. Det at Jesus sjølv grunnla si forsamling eller kyrkja gjennom Peters vedkjenning av at han er Messias. Dette er ein av dei mest sentrale skriftstadene i Nytestamentet. Her gjev Peter og hans etterfylgjarar lykke-

len til himmelriket- difor hev flagget til Vatikanet lyklar i seg.

Det er den katolske kyrkja som hev utvikla seg frå Peters fullmakt og hev den apostoliske suksesjonen. Kyrkja er eit levande samfund som tolkar skrift i den heilage andes ljós.

Difor er det ikkje Luthers prinsipp um skrifti åleine rett. Det fører berre til oss mange bibelesarar på eige hand, men kyrkja er samfund og kommunikasjon i nattverd.

Eyvind Dalseth - mag. art.

Eit samnorsk skriftmål er ute or soga.

Og kva gjer Språkrådet då ? Spør Fridtjov Sørbø.

to offisielle norske språkformer, og at det vil vera ein relativt varig situasjon.

Det inneber at i staden for å leggja vekt på utviklingstendensar som på sikt kan føra dei to målformene saman, blir måldyrkingsarbeidet snarare knytt til spursmålet om korleis bokmål og nynorsk kvar for seg skal kunne utvikla seg best mogleg."

På årsmøtet i Språkrådet helsa Fridtjov Sørbø tilbake-toget å riks-maktene med glede. Men no trengst det nye retningslinor for arbeidet i rådet. Eit språkleg interregnum kann ikkje vara serleg lenge. Sørbø meinte difor at styret og fagnemndi snarast bør koma saman og dryfta korleis arbeidet skal førast vidare i den radt nye språkpolitiske situasjonen. Ein kann ikkje byggja på forelda prinsipp som strider mot folkeviljen slik han no har manifestert seg i Storting og riks-styre. I anna fall kjem rådet i den stoda eit gammalt dansk ordtak kallar "at stå med begge ben stødt plantet i den tynne luft".

Frå sin fyrste ungdom har Sørbø vore aktiv i arbeidet for det klassiske landsmålet og mot dei samnorske eksperimenter som hadde vind i segli i sume krinsar etter krigen. Etter hans mening var det rådlaust å tvinga dei to måli saman til eitt. Ein freistnad i den leid kom i alle høve til å gjera ubo-teleg skade på nynorsk skriftmål.

Innan Norsk språknemnd vart skipa etter tilrådingi av Kyrkje- og skulemi-

nister Lars Moen, åtvara Sørbø mot denne planen i eit stor essay med titte-lén *Målreising eller målrot* i tidskriftet Samtiden 1949 og elles i fleire utgrei-digar um same emnet. På landsmøtet i Noregs Mållag 1950 fekk han eit sterkt fleirtal for eit vedtak som uppmoda Stortinget um å venta med avgjerdi til saki var betre utgreidd. Alt dette var den gong fånyttet.

Då språknemndi hadde verka nokre år, bad Sørbø um at ho i minsto vart bytt i two sjølvstendige seksjonar, ein for kvart mål. Og gruppene skulde sjølve peika ut medlemene sine.

Språknemndi fekk etter kvart min-kande til-tru og vyrdnad og brotna til sist hjelplaust saman. Den nye institu-sjonen Norsk Språkråd frå 1971 vart kløyvd i two åtskilde avdelingar, ei for kvart mål, med fritt valde medlemer.

Som formann i det fagleg respek-terte nynorske Akademi for det norske målet, skipa av millom andre Olav Aukrust, Nikolaus Gjelsvik og Knut Liestøl, skapte Sørbø ein sterk mot-stand då fagnemndi vilde opna slusso-ne for ei mengd danske og halvdanske glosor til skade for den nasjonale ord-skatten. Stemningi mot denne freistna-den voks seg snøgt so sterk at nemndi sjølvmint tok saki attende utan røyst-ing i rådet.

Etter at samnorsken no ligg offisielt i grus kann det endeleg vera ei røynleg von um fredsam målreising, segjer Fridtjov Sørbø.

Landskappleiken på Voss - eit kulturelt storhende

Av Ludv. Jerdal.

Landskappleiken på Voss år 2000 var-de i heile fire dagar, frå torsdag 28. juni til sundag 2. juli.

Det var femte gongen Voss Spelemannslag skipa landskappleiken saman med Landslaget for spelemenn. Den fyrste gongen var i 1947, på Voss Folkehøgskule. Landskappleiken er no ei tilskiping som samlar tusundtal av deltakarar og av folk som vil høyra

og sjå . Og utan etterhald kann me slå fast at Landskappleiken Voss år 2000 vart eit kulturelt storhende.

Me var mange som hadde vona nettupp det. Og me vart ikkje vonbrot-ne. Voss er ei ideell stemnebygd, høve-leg stor og med mange fine og tenlege festlokale, og med eit folk som hev skapt tradisjon og som tek vare på sin sereigne kulturarv. Og her upplevde

me at mange hundrad hjelparar var i fullt arbeid med å gjennomføra dei mange tevlingane som gjekk samstun-des på mange stader i bygdi.

Hovudarenaen var den storfelde Idrettshallen. Kapplikshotell var Park Hotell Vossevangen. Og so var det bedehuset Nain, det store lokalet frå

til side 6

frå side 5

fyrre hundradåret, som er både romsleg, og velkjent for sin gode akustikk. Der fekk me millom mykje anna også uppleva eit minneprogram om kvedaren Margareta Oppheim. Seks utsøkte artistar gav oss eit program som var heilt fantastisk. Ungdomshallen, Voss Kino og Vangen skule var og i bruk, og her var campingplass og parkeringsplass. Ein fin konsert i den vyrdelege Vangskyrkja var òg med i programmet.

Stemnekontoret låg nær Idrettshallen, og der var det ein orden som måtte imponera. Feleutstilling, presserom og øvingsrom var det sytt for. Og i tevlingssalane var det reserverte plassar til serskilt innbedne.

Fin planlegging

Meisterspelemannen Leif Rygg var formann i stemnenemndi. Og han hadde gode folk med seg. Eg hev gjennom åri vore på mange store landskappleikar. Men eg hev aldri opplevt so prikkfri gjenomføring som på denne kappleiken. Dei som arbeidde bak scenene sytte for at spelarar, kvedarar og dansarar kom fram på scena utan venting. Unge vakthjelparar kom med namnesetlar til domarane, og tidsråma som var sett i det prenta programmet heldt.

Fele/Hardingfele

Både i det prenta programmet og i den drusteleg lange premielista som vart utlagd då kappleiken var slutt heitte det "spel fele" og "spel hardingfele", og det heitte "Dans fele" og "Dans Hardinge". Noko av det fyrste eg

gjorde framlegg um då eg i 1952 vart formann i Landslaget for spelemenn var at dei som spela fela kunde vera med på kappleikane, tilliks med hardingfelespelemennene. Det vart òg slege fast i lovi for Landslaget at nemningane skulde vera "fela" og "hardingfela". Fyrr hadde det heitt "vanleg fele". Me vilde ikkje at det skulde heita at "fela" er den "vanlege", og at hardingfela var noko "uvanleg". Vedtaket um dette var samrøystes på eit årsmøte, og laget hev fylgt det vedtaket. Det gjorde stemnenemndi på Voss no òg.

Difor undra det meg at dei two damone som førde ordet i "Folkemusikkitem" i NRK sundag 9. juli med upptak frå kappleiken på Voss nytt nemningi "vanleg fele" og "hardingfele". For det heiter "fele" og "hardingfele".

Meisterkonserten

er ei nyskaping frå i fjar. Og på Voss vart det ein sluttspurt i den store stilien, med spel og kveding og dans, og med utnemning av tri nye heiderslagsmenn. Finalespelet for klasse A fela og klasse A hardingfela vart spanande. Både den og Meisterkonserten var i ein stuvfull Idrettshall. Domarane peika ut A-klassespelemennene Mari Eggen, Glåmos, Astrid Sulheim, Lom og Tron S. Westberg, Brekken til finallen, og på hardingfela Øivind Vabø, Fjellbekken, Bergen, Steinar Rygg, Voss og Knut Hamre, Hardanger. Det undra meg litt at Tore Jørgen Rødølen frå Lillehammer og Leif Rygg frå Voss ikkje var med; men eg såg at det mest gjekk på eitt poengs skilnad.

Til topps gjekk Mari Eggen med

fela og Knut Hamre med hardingfela. Og på denne meisterkonserten fekk me òg sjå tri store veteranar som formann Trond-Ole Haug utnemnde til heiderslagsmenn: Bjarne Herrefoss frå Bø i Telemark møtte eg for fyrste gong på Landskappleiken i Nesbyen i 1955. Han er meisterspelemannen som hev vore vinnar fleire gonger.

Ola Hjelle frå Slidre i Valdris kjenner eg frå Landskappleiken på Voss i 1960 då han var formann i Kappleiksnesnndi, og eg hev set fyrestepremiedansaren på mange landskappleikar, og som dugande formann i Landslaget. Ein vyrdeleg formann i Landslaget var òg Ivar Schjølberg frå Vågå. Med deim fekk Landslaget tri vyrdelege heiderslagsmenn. Og jubelen var sterk og ekte ogso for dei.

"Eg ser deg, eg ser deg"

"*Eg ser deg, eg ser deg, eg kan inkje koma te deg*". Den songstrofa lydde til opningane i Idrettshallen. Og det fekk mange av oss til å tenkja på two store Vossakunstnarar: Ola Mosafinn og Magnus Dagestad hadde vorte uvener, dei talast ikkje på ei tid. Men so ein dag sat han Ola i ein båt på Vangsvatnet og såg inn til lands der han Magnus var, og spela ein låt på hardingfela som hadde til tekst det som her vart sunge. Då losna det. Dei two vessene møttest attar til samspel og samarbeid.

*For på du vene Voss, du vene Voss
kann mangt henda. Soleis var det i
gamletidi. Og soleis er det no.*

"Ønskediktet" er burte.

Det kom uventa på mange lyrikkvener. Ønskediktet er burte frå radioprogrammet i NRK P2. No ein sundag i juni slutta Mari Beinset Vaagaard av med nokre ord um at dette var siste sending. Ein umskipnad hadde ført til at denne programposten gjeng ut.

I mange år hev Mari Beinset Vaagaard styrt med "Ønskediktet", og ho hev styrt godt. Dette programmet annankvar sundagskveld førde oss til

møte med klassisk lyrikk og med lyrikk frå vår eigi tid. Me som var lydarar fekk oppgåvor: Mc skulde finna kven diktaren på eit uppgjeve dikt var, og me kunde ynskja oss dikt. Det vart kommunikasjon millom Mari Beinset Vaagaard og oss, og ho fann fram til mange perlor frå norsk skaldskap og til dikt frå andre land som er umsette til norsk. Og so vart dikt i lesne av store kunstnarar frå eit rikt arkiv

: Alfred Maurstad, Edvard Drabløs, Jakob Sande, Gisle Straume, Claes Gill, Sigmund Skard, Jon Eikemo og mange andre.

Det var fine kulturprogram, og det gjev grunn til stor undring at NRK ikkje lenger hev plass til eit kvalitetsprogram som dette.

Ludv. Jerdal

Nye omsetjingar av Gjerdåker

Av K.E Steffens

Mjølk av Paradis. Engelsk og skotsk lytrikk frå Thomas Gray til John Clare. Utval, gjendikting og etterord ved Johannes Gjerdåker. Det Norske Samlaget 2000.

Kandidat Johannes Gjerdåker hev ein ikkje serleg vanleg twifeld givnad: han sameinar filologisk kunnskap og litterær evne og innsikt. Omsetjingane hans er merkte av det: dei syner både godt kjennskap til dei framande språka og eit vake og godt øyra for dei poetiske kvalitetane ved dei dikta han set om til ein tolleg tradisjonsorientert nynorsk. (Men i-mål nyttar han sers sjeldan, og med få undantak bryt han ikkje med den offentlege normeringa av nynorsken.)

Gjerdåker hev omsett mest frå engelsk (inklusive skotsk) og persisk. Robert Burns og Omar Khayyam er, å døma etter kvantitetten, dei to lyrikarane som han serleg hev lagt sin elsk på.

I den nye samlinga *Mjølk av Paradis* er Burns, Wordsworth og Coleridge dei sentrale av dei i alt 7 poeteane som er med i utvalet. For dei som kjenner Kirans meisterlege og frie attgjeving av "Tam O'Shanter" er Gjerdåkers versjon serleg forvitneleg. Kiran kjem stundom nær parafrasen (Tam O'Shanter vert t. D. Til "Mons i Urda"), medan Gjerdåker er trufast mot originalen. Mitt syn er at me treng og kan ha glede av både.

Coleridge og Wordsworth er ruvan-

de namn i engelsk bokheim, og Coleridge er viktig som tenkjar og kritikar òg. Det lange episke diktet hans, "The Ancient Mariner", er av det "gotiske" slaget: forteljinga åt den gamle sjømannen er gjenomsyra av overnaturlege skapnader og ovringer, og ein "fornuftig" psykiatrikar ville vel i dag ha stilt diagnosen schizofreni. Men diktet hev òg ein moral som ein kunne kalla økosofisk: forbanninga etter dråpet på den skuldlause albatrossen vert oppheva og soning og frelse vert mogeleg då "ein kjærleiks brunn sprang i mitt bryst" og sjømannen gådde venleiken deira og velsigna ormane som sumde kring skipet. Slik kjem den økosofiske bodskapen fram:

*Den mann bed best som elskar mest alt nært og alt ikring,
for Gud som evig skapte alt
vil elsa alle ting.*

Men eit slikt syn vil nok vera uskynleg for t.d. norske bønder i deira tilhøve til rovdyra våre!

Coleridge var ein sers gåverik mann, men der var ålvorlege brest i karakteren hans. Han misbrukte alkohol og opium, plagierte stygt tyske filosofar, og tilhøvet til kone og born var i mangt forkasteleg.

Wordsworths givnad falda seg ut på langt sunnare og meir harmonisk vis, og den nære venskapen millom desse rikt utrusta mennene tok slutt. Dei vart både i

ylgre år sterkt merkte av den franske revolusjonen, men terroren og det som fylgte gjorde dei til solide samfunnsstytter, noko dei vart lasta for av dei yngre og framleis radikale "romantikarane" Byron og Shelley. (Eg nyttar her meteikn av di det er tvilsamt om omgrepene "engelsk romantikk" er noko anna enn ein usætande litteraturhistorisk konstruksjon. Jamfør den sers kveikjande boka Is Literary History Possible? av David Perkins.)

Burns tok gjerne motiva sine frå natur og folkeliv, og Gjerdåker er tydeleg oppteken av dei lyrikarane som hadde lese og vorte kveikte av poesien hans. Av Wordsworth hev han omsett det lange forteljande diktet "Michael" som høyrer til dette slaget, men det vil aldri høyrer til favorittane mine når det gjeld denne store lyrikaren. Derimot er eg glad for Gjerdåkers versjon av dei to perlene "The Solitary Reaper" og "The World Is Too Much with Us".

Han hev òg sans for dei epigrammatiske dikta til Landor og hev omsett 7 av dei. Det kan vera naturleg å slutta av denne meldinga med eitt av dei.

Tallause vegar

*Tallause vegar endar brått
I éin, éi lâm frå alle leiер;
me går; og "-er han gått?"
er alt som vene seier.*

Ein rastlaus trong til å forkynna

Av K. E. Steffens

god!"

Men i ettermiddag hugsar han òg den respekt det stod av mannen, og han hev ikkje gløymt ei soge som faren, Hilmar Steffensen, fortalte: Ein gong tok Lars av seg jakka si og flidde henne til ein som det stod ringt til med økonomisk og som difor ikkje tykte at han hadde klede som høvde til kyrkjegang.

Lars Njøten var fødd på øya Njøten i Austrheim i 1867, der levevegen var jordbruks og fiske. 21 år gammal vart han gripen av den vekkjinga som frå Bergen breidd seg til bygdene i Nordhordland, og i 1906

tok han til å reisa og forkynna som emissær, men ordet "bibelbod" høver betre, skriv biografien hans i den vesle boka som no er koma i ny utgåve. (Ho kom fyrst ut i 1951).

Njøten overtok farsgarden og var gift, men to gonger vart han enkjemann. Då fluttet ei syster inn på garden og stelte for honom. Han hadde ein rastlaust trong til å forkynna, og ein skulle gjerne hørt noko meir om dei som streva heime og gjorde reiselivet og forkynninga hans mogeleg. Kvalheim sannar at "Dei tok mange tunge tak, dei som heime var" (s.36). Elles kjem

til side 12

Sagt:

Dialog

Denne artikkelen tek utgangspunkt i det som har vore skrive i språkstriden. Eg trur vi kan einast om at partane i debatten har hatt ein tendens til ikkje å sjå det vesentlege i argumentasjonen til motstandaren. Kan henda er ein av grunnane til dette at dei vanlegaste argumenta heng saman med politisk-ideologiske grunnsyn og med visse filosofiske oppfatningar av kva språk eigenleg er, oppfatningar som har vore lite drøfta. Dersom ein konentrerte seg om å koma fram til skiljelinene her, ville deabatten kan henda få mindre karakter av boksport og meir av dialog.

Helge Høibraaten i Kontur og kontrast 1967.

Eit konstituerande element

Dersom ein utifrå ein marxistisk analysemodell reduserer «det frie næringslivet» til visse utbytingsforhold, vil ein lett koma til å oversjå det problematiske tilhovet mellom eit sosialisert næringsliv og fridom i åndslivet, eller mellom sosialisme og desentralisering reint allment. Og, som vi skal sjå: Reduserer ein spørsmålet om språknormering til eit kulturelt aspekt ved ein sosial kamp, negligerer ein lett det verdet språket har som eit konstituerande element i personlegdomen.

Helge Høibraaten i Kontur og kontrast 1967.

Komplekst fenomen

Ein radikal analyse vil ha ein tendens til å framheva visse aspekt ved det eksisterande samfunnet, verdiar som kanskje først og fremst kjem fram når ein er villig til å så samfunnet frå mange synsvinklar, dvs. sjå det som eit komplekst fenomen.

Helge Høibraaten i Kontur og kontrast 1967.

Framvegen

Språkleg tradisjonalisme – framhald og styrkjing av eit fast og hævdvunne norsk landsmål lyt vera lykelord for at nynorsken skal berga seg inn i det 21. hundradåret. *I Flogskrift frå Høgnorskiringen 2000.*

Morskyrkja

gjer Jesu læra.

Berre den katolske kyrkja er ei full kyrkja som tek andsvar for å føra sine medlemer fram til frelse. Det gjer ho med sine sju sakrament. Luther skar burt fem sakrament og barberte dimed kyrkja, med det skada han det indre livet i kyrkja.

Til Peter sa Jesus "fød suene mine". Paven er Peters etterfylgjar. Han hev 1. embete i kyrkja saman med kyrkjemøti. For den som hev levit i den protestantiske kulda gjer det god å koma inn til varme i morkyrkja.

*Eyvind A. Dalseth
Mag. art. Vågland*

Bal med bindestrekar

Olav Norheim (tekst),
Mikael Holmberg (bilte)
POTETBOKA
(Fagbok for born).
55 s Samlaget

Sjeldan har eg sett makjen til gode teikningar utanpå ei bok, ei lang rad med menneske frå soga um poteten vandrar fram under ein ovstor potet, indianarane frå Andesfjelli, spanske conquistadorar, norske potetprestar og fremst ein potetgulletande småfant frå våre dagar, berre for å ha nemnt nokre. Og teiknaren Mikael Holmberg held stilten på tittelsida med ein rund og smilande potet på hastig gjennomreis med kufferten merkt Peru, India, Kina, USA, GB, France, Deutschland, Norge osb. osb.

Det er fyrt og fremst Mikael Holmberg som ber denne boki med ei eller fleire teikningar mest på kvar einaste side, og fire dubbelsideteikningar. Fargeleggjungi til Holmberg formgjev tydeleg folk og dyr, hus og landskap, men streken hans kan i sume høve læse ei rørsle, t.d. er hesten som dreg plogen i Slottsparken under siste krig utan framtak i seg, endå plogen snur torvi og veltar upp jord åt mest mogeleg potetland i ei krise-tid.

Ogso Olav Norheim gjer vel ifrå seg so lengje han kjem med den handfaste soga um poteten, då held han lesaren fast,

ofte ved å hekte notid og fortid i hop, og språket kan vera levande og målende: "Fyr åt dei poteter. Så begynte dei å drikke dei!"

Men det hender han forenklar soga på grensa til det usanne, som t.d. når han fortel at dei spanske adelsmennene heldt seg inne med kongen berre for å verta bedne til gjestebods på slottet og for å få fine titlar. Eg trur dei hadde langt viktigare grunnar. Og han ser ikkje skilnad på ordi "ven" og "kamerat". Spanskekongen og paven var sjølvsagt "vener", ikkje "kameratar". Eit par stelle diktar han småforteljingar for å kaste ljós yver potetsoga, og radt fær språket ein påtrengjande skulemeistertone.

Det er likevel tilsidesetjing av vanlige skriveregler meir enn falske språktonar som mesta gjev boki eit ska`hogg. Norheim brukar kløyvd infinitiv, men gjennomfører det ikkje skikkeleg, og han set bindestrekar som skulde han vera rasande. Adels-mann, krigs-skip, dyre-för, potet-prestar, laurdags-godt, råd-laus, Andes-fjella osb. Kvar var konsulentane frå Samlaget som ikkje luka ut denne gal-skapen og berga ei elles framifrå bok? Dei såg berre til at tittelen vart rett: "Potetboka", utan bindestrek.

Boki kom fyrste gongen ut i 1993, men Samlaget marknadsfører framleis "Potetboka" i katalogane sine, og difor denne meldingi med åtvaringar etter godordi.

Arne Horge

Vikingtid på "lang" utstilling

Av Ludvig Jerdal

Bryggens Museum i Bergen er uvanleg iderik når det skal lagast utstillingar. No er det nett opna ei utstilling som ber namnet Råde Orm. Det er ei biletfortelling i tekstil og litografi av den svenske kunstnaren Jordi Arkø, og bileti byggjer på Frans G. Bengtsons kjende bokverk "Råde Orm".

Dei fleste vil vel undra seg yver at det i tittelen er nemnt ei "lang" utstilling. Det treng ei forklaring, og den som kjem inn i den store utstillingssalen på Bryggens Museum får sjå veggjar som er dekorerte med "Det nye Bayeux-teppet" som kunstnaren Jordi Arkø hev teikna med Vikinghelten Råde Orm sine eventyr i Vesterled og austerled. Teppet er 80 meter langt: Teknikken er applikasjon og broderi på handvoven linbotn. Linen hev og ulike fargenyansar. Til sau-mingi gjekk det med 12 mil med tråd. Teppet er sauma i 1990-91, etter teikningane av Jordi Arkø, og det er eit dei største arbeid som det hundradårige Handarbets Vänner hev teke på seg. Fem

kvinnor sauma på teppet, og dei brukta til saman 4.217 timer på arbeidet.

Dette lange vedunderet, med forklårande tekster til, kann me no sjå på Bryggens Museum, og derifrå kann me gå til til Allmenningen Galleri og Kunsthandel, på Nikolaikirkeallmenning 8 A, for der er dei grafiske illustrasjonane til romanane um Råde Orm utstilte. Det kunstverket er laga samstundes med det 90 meter lange teppet. Det er knytt til biletkunst frå tidleg millomalder, og det er eit prydverk av sjeldsynt kvalitet. Jordi Arkø hev laga 105 dobbeltsidige litografiar til ei luksusutgåva av Råde Orm. Det er visshev og dekorativ kunst, og papiret til litografiene er spesiallaga av - etterbruks svenska tusundkronesettar. Tolv tonn papir og 800 kilo farge er brukta til dette prosjektet.

Det grafiske verket er ikkje til sals, heilt eller delar av det.

På opningsdagen var kunstnaren Jordi Arkø med, og mange nyttar høvet til å helsa på han. I ein tale gav han oss bagrunnen for den sjeldsynte utstillingi.

Det var elles talor av direktør Anne Ågotnes som understrika at både Sveriges Ambassade og Bergen kommune hev gjeve stønad til denne utstillingi. Den svenke konsulen i Bergen var med utstillingsdagen. Det var og tale av

Betre rytme i nynorsk

Ein lesar hev merkt seg at forfattardebutanten Ragnfrid Trohaug vert intervju i Bergens Tidende 24. juli. Trohaug fortel at ho er oppvaksen med bokmål, men at ho nyttar nynorsk i boki si. Ein kann leika seg meir med nynorsken, og det er betre rytme i språket, segjer ho. Trohaug er bymenneske og oppvaksen med asfalt og ungdomsklubb. Det er noko anna enn Vestlandet og bygdi, slær ho fast. Og det urbane vert spegla i nynorsken min.

Arthur Maurseth som er innehavar av Allmenningen Galleri og Kunsthandel.

Dette er utstillingar som mange bør nyttar høvet til å sjå. Dei vert opne utever sumaren fram til 3. September. Utstillingane hev fyrr vore fleire stader i Sverige, i Paris, i Berlin, i Chicago og Seattle i USA, og frå Bergen skal dei sendast til eit stor utstilling i Canada, knytt til 1000-årsjubileet for at Vikingane oppdaga Vinland.

Gurdjieff og den lesbiske kvinnegruppa hans

av K. E. Steffens

William Patric Patterson
Ladies of the Rope Fairfax, California
1999

Den einaste som i dag kan tevla med James Moore (Note 1) når det gjeld å skriva med kunnskap og innsikt om G. I. Gurdjieff er amerikanaren William Patrick Patterson. Gurdjieff og det sokalla "systemet" hans fascinerer framleis vel 50 år etter at han døydde, og i mange land er der grupper som studerer ideane og metodane hans. Dei hev appellert til sers vituge og gåverike folk heilt sidan lanseringa i Russland under fyrste verdskrigen av di dei med stor forklårande

kraft set mennesket inn i ei kosmologisk råme som gjev plass for åndsvokster og sjølvrealisering. Dei er soleis i samsvar med sume grunnleggjande drag i dei ovringsane me i dag kjenner under namnet. Den nye tidsalderen (New Age), men skil seg ut ved sitt myrkare, ja sume vil nok segja meir "pessimistiske" syn på mennesket og verdssituasjonen enn det som er vanleg hjå dei som meiner at eit nytt og høgare medvit held på å bryta fram.

I den boka av Patterson som skal omtala her skildrar han eit av Gurdjieffs merkelegaste "eksperiment", nemleg skipinga av ei lita kvinnegruppe

i Paris og den åndelege opplæringa og treninga medlemene fekk. Det merkelege var at mest alle i denne gruppa var lesbiske, men Gurdjieff, som elles hadde liten sans for homofili, var ingen prinsippryttar og såg at der var mykje godt to i naturen til desse gåverike kvinnene. Og gåverike var dei. To av dei, Jane Heap (Note 2) og Margaret Anderson, hev ein trygg og vyrd plass i soga om moderne litteratur som utgjevarar av og redaktørar av tidsskriftet The Little Review (Note 3). Katherine Hulme vart verdskjend då ho i 1956 gav

Til side 10

ut boka *The Nun's Story*, som med stor suksess vart filmatisert med Andrey Hepburn i hovudrolla. Dorothy Caruso, enkja etter den namngjetne songaren Enrico Caruso, fekk mange lovord for den boka ho skreiv om samlivet med mannen si Patterson byggjer boka si på det prenta og uprenta tilfanget der desse kvinnene hev fortalt om Gurdjieff og strevet og røysnlene med å praktisera metodane hans. Med unnatak av Jane Heap vart dei ikkje knytte til verksemda i dei gruppene som heldt fram etter at Gurdjieff døydde i 1949; truleg var dei for "spesielle" til det.

Patterson hev gjort eit godt arbeid og boka hev heile det "apparatet" av tilvisingar, notar, register og bibliografi som syner at han meistrar kjeldene og stettar alle rimelege krav til akademisk s*tande og påliteleg produksjon. Gurdjieff stend fram som ein kveikjande lærar, stundom provoserande og drjug, men òg med so mykje varme og god vilje at ein lett skynnar at desse damene både ovndra honom og vart glade i honom:

Det er av serleg interesse for oss som kjenner oss knytte til Danmark og dansk litteratur at ei av desse, Solita Solano, skreiv til Karen Blixen og, etter først å ha treft henne i Paris, vart invitert til å vitja henne på Rungstedlund i Danmark. Bygt på dei etterlatne papira til Solano skildrar Patterson den sers vellukka kontakten millom desse damene som eg ikkje hev

sett omtalt før. Solano såg med ein gong at baronesse Blixen ikkje var mjuk og kvinneleg, men "made of rock and fiery elements, like a volcano, (...). I often felt I was in the presence of someone who dwarfed the human race". (s. 225)

Dersom P.A. Sorokin og andre kulturnkritiske røyster hev rett, er dei fenomena og kreftene som ein ofte kalla moderniteten på sjølvøydande vis merkte av disharmoni og manglande jamvekt. Dei som ser det slik og leitar etter vegar ut av uføret kan truleg i Gurdjieffs idear og metodar finna ikkje so lite som er fråvande interessant, og her er Patterson ein god og stød vegvisar og rettleidar med imponerande kjennskap til personar og tilburdar knytte til Gurdjieff og det åndelege arbeidet han sette i gang og hugheilt ofra seg for.

1. Han hev skrive boka *Gurdjieff: Anatomy of a Myth*, som kom ut i 1991. Elles er det James Webbs *The Harmonious Circle* (1980) det banebrytande verket um Gurdjieff, Ouspensky og andre som var knytte til "arbeidet" (the Work), som dette åndelege strevet vert kalla.
2. Ho hadde norsk mor, og Webb skriv på s. 278 i *The Harmonious Circle* (sjå note 1) at bestemora var samisk og at folket hennar budde "three days' journey beyond the Arctic Circle". Ei fin genealogisk utbjoding!
3. Det vart skipa av Margaret Anderson i Chicago i 1914, og frå 1924 til 1929, då det gjekk inn, kom det ut i Paris. Sume kapittel av den verdskjende romanen *Ulysses* av J. Joyce vart først prenta i *The Little Review*.

4 Eg er ikkje trygg på om Gurdjieff ville ha vurdert Karen Blixen slik. Han var sers kritisk til det meste av moderne åndsliv som han kalla "kitching". Kanskje ville han ha vurdert henne på liknande vis som Harald Nielsen, som tykte ho var fárleg forførande i språk og stil, men prinsippilaust estetiserande og grunnleggjande umoralsk når det galdt livssyn og verdiar. (I boka Karen Blixens mystik, 1956). Med min sans for genealogiske kuriositetar (både eigne og andres) vart eg skikkeleg interessert i Blixen då eg oppdaga at eg hadde eit fjernt anefellesskap med henne. Eg hev røynt og sanna at ho skriv strålende godt og medrivedande (eg hev alltid hatt sans for den fantastiske eller "gotiske" genren), men eg må òg vedgå og på eit vis gjeva Nielsen rett i at der er lite eller inkje "oppbyggeleg" i tydinga nærande sanning og åndfull visdom å finna i skriftene hennar.

Toppår i Bokbyen

Arne-Ivar Kjerland, i arbeid att etter ferien, fortel at Nynorsk Antikvariat hev grunn til å vera sers velnøgd med verksemdi i Bokbyen i Fjordland denne sumaren. Bok salet hev vore godt, og fleire enn nokosinne hev funne vegen til Fjordland. Eit toppår. I alt 50 000 menneske hev vore innum Bokbyen, fortel Kjerland som driv og sender ut bøker. Ekspedering av posttingingar gjeng som tidlegare frå Oslo.

Vellukka og mislukka morosamgutar

Av Sverre Søgnen

Arthur Arntzen, Kjell Aukrust og karane på naustloftet har greidd å få ein lukrativ leveveg utav evnene sine til å få folk til å skratta. Men morosame ord kan bli trøyttande dersom ein får dei servert for ofte. Det kan til tider verta vel mykje av Oluf og Solan Gundersen i det norske kulturlivet, og dei utgamle vitsane som alle har hørt før frå karane på naustloftet, er det ikkje snakkande om.

I tjueårsalderen var eg messegut på ein bergensbåt som gjekk i linjefart på Nord-Europa - Afrika. Ein dag mönstra det på ein motormann - Endre heitte han - frå ei karrig vik ut mot havet ein stad i Ytre Sogn. Endre var ein morosam kar. Han kunne herma, syngja viser, spela trekkspel og fortelja soger betre enn nokon annan. Av og til smidde han viser og tonar sjølv. Ved kveldsmaten i maskinmessa runga lattersalvene frå smørjarar og motormenn når Endre utfalda seg.

Etter ei tid tok han til å koma inn til oss i dekksmessa, og det vart like eins der. Mykje moro og rikeleg med ståk. Den gamle båtsmannen som snart var pensjonist med 300 månader i fartstid, var den første som tok til å gå ut på dekk eller i lugaren når Endre utfalda seg, for etter kvart tok me til å ha hørt sogene både to og tre gonger. Etter eit par veker gjorde matrosane det same, og snart var det berre me fyrstereisgutane som av høfleghet orka høyra på tytet. Han tolde heller aldri at nokon hadde ei strofe å fortelja. Då tørna han, sur og ekkel.

Nokre gonger fekk han grei beskjed både her og der om å halda kjeft. Då vart Endre sturen og nedfor, og etter ein tur på to-tre månader til Vest-Afrika mёнstra han av i Antwerpen. Seinare råka eg han att eit par gonger, på hyrekontor og barar, og fekk greie på korleis han hadde det av andre sjøfolk. Endre stod ikkje meir enn eit halvår på nokon

båt. Då var alle så leie av han at dei ikkje tolde synet av mannen. Så gjekk turen til neste båt. Flink motormann og dugande på alle vis, men kva hjelpte det når munnverket aldri stod stille?

Endre vart verkeleg einsam, og etter kvart tok det til å bli for mange drammar som trøyst. Siste gongen eg såg han, var på hyrekontor i Bergen. Dårleg kledd, sliten og herja. Eg orka ikkje å gje meg til kjenne. Seinare gjekk han heilt i hundane, har eg hørt. Av di han aldri forstod at det er ei tid for spøk og ei for alvor, og at ei morosam historie tidt kan seiast for ofte.

Når eg sit og ser på dei morosame folka på tv, både kvinner og menn, må eg seia at eg lurer på korleis dei ville greidd seg om bord på ein båt med månader i sjøen. Det hadde nok enda med blåveis, knekt nase og tenner på bru, er eg redd.

Estisk bibelumsetjing

av Arne Horge

Ei noggrann umsetjing av Bibelen der rikdomane i heimemålet er nytta fullt ut er ei storhending for alle folk med kristendomen i soga si. Difor vekte ei ny estisk bibelumsetjing stor åtgaum på den årlege samlingi til den evangelisk-lutherske kyrkja i Estland no sist i januar. Den nye umsetjingi hadde bibelselskapet i Estland sleppt laus allereide i 1997 i ei billegbokut-gåve med snaude det gamle og det nye testamentet, men no låg umsetjingi fyre i full lengd med fjurtan apokryfi-ske skrifter attåt dei kanoniske.

Den fyrste som sette um heile Bibelen til estisk var tysk-baltaren Anton Thor Helle. Han gjorde seg ferdig med umsetjingi i 1739. I arbeidet sitt vann ikkje Anton Thor Helle å frigjera seg frå sitt eige heimemål som

var tysk, og det gjorde at den estiske setningsbygnaden hans kunde vera bakvendt og tungvinn.

Helle brukte det nord-estiske målføret til mynster for bibelmålet, og det gav dette målføret ei tyngd som med tid og stunder førde til at nord-estisk vart valt då estisk språk kring 1900 fekk ein einerådande skriftnormal. Estisk slik det vart tala i dei sørlege landsluttane laut gjeva tapt etter langvarug målstrid. Sør-estisk har no mest heiltupp bleikna burt. Ei grein av det vert framleis tala av det nærskyldle seto-folket som er delt av riksgrensa millom Estland og Russland, og den nollevande estiske lyrikaren Jaan Kaplinski har stundom brukt sør-estisk i dikt sine.

Med i nemndi for den nye bibelen

har vore ein annan estisk forfattar, Jaan Kross, som er mest kjend for historiske roma-nar. - "Trass i alle lyte ved den gamle umsetjingi var det eit storverk Anton Thor Helle gjorde, og eg skulde gjerne ha skrivi ein roman kring den mannen", fortel Kross til bladet Postimees.

Avløsing fekk bibelumsetjingi til Anton Thor Helle fyrst i 1939. Etter tidi var det eit låkt arbeid, og umsetjingi vart lappa på i 1968 og 1989. No reknar nemndi med at alle lause trådar etter tidlegare umsetjingar er knytte i hop, og at Estland har fenge ein bibel med eit heilstøypt mål. I Tartu bad sikert alle dei evangelisk-lutherske prestane ei liti bøn um at nett so var tilfelle.

Vårblomar

Av Arne Horge

Då eg var ein småfant på gren-daskulen vår, hadde me ei lærarinne nedantil flatbygdene. Når våren kom, fortalte ho stødt med lengt i røysti um vårblomane sine der heime, kvitsymre og blåsymre. Me hadde aldri sett desse blomane, kjende knapt namni, og me lydde med open

munn med kalde vårtrekken frå snjofjelli kring bygdi vår som synleg gulgrønt snørr under nasen og tykte me såg herlegdomen hennar i det solvarme lukkelandet langt burte frå oss.

Ikkje rart at ho stunda heim desse vårvikone lærarinna vår, for våren kjem seint her i fjellbygdi. Men når det vart bert kring brunnen, og det

tok til å renne vatn frå brunnen og ut i lækja, då gjorde ho mor upp verme i eisa i eldhuset tett ved og vaska klede der. På både sidone av lækje var det våt mose fram til lækja stakk ut i lufti og sleppte vatnet i ein liten iskald foss ned på steinane der ho mor skyldte vasken. I denne mosen kom vårblomen i gutedagane mine, maigull (*Chrysosplenium alternifolium*). Han var ikkje stort å sjå på, ein kunde radt koma til å gå framur utan å få auga på han. Liten, bleikt grøn, litevetta gult i blomen, blodfattig på sett og vis, som eit barn på klen kost. Eg plukka dei og sette dei i eggeglas åt henne mor.

Då eg mange år seinare flutte til ein gard høgare upp i fjellbygdi, vann ikkje maigull-blomen å fylge meg dit. Vårpengeurt (*Thlaspi alpestre*) vart den nye vårblomen for meg og borni mine.

I månadsskiftet april-mai tek han til å koma her hjå oss. Aller best likar vårpengeurti seg på attlagde gamle åkrar med villeng. Turrleadt

med høveleg lett moldjord, solvendt og tidleg reidugt for våronn og sådnad. Slik vilde fjellbonden ha åkeren sin den tidi kornet var gudslånet, og han gjekk berrhovda og sådde under vårsoli og vona på ein god sumar. Um det fanst jordfaste steinar, pløgde han kring dei med hesten. Ei driftsform som har gjenge i gravi. Men tidleg um våren fyre marki er skikkeleg grøn, medan det fjorgamle brune endå viser igjenom, kastar vårpengeurti tett i tett eit bleikt fiolett slør yver dei gamle åkrane til minne um det som var. Men vert dei gamle åkrane gjerde ut til hamn, minkar det med vårpengeurt, for hestar og sauer tykkjer vårpengeurt er ei smakeleg beiteplante.

Vestmannen
**treng fleire
tingarar!**

Eit auga

Av Arne Horge

Kvart år i god tid fyre vetreraden hadde me gjort denne siste turen på burtsida av fjelli og dei høgste åsane for å sjå at det ikkje stod att sau der etter hovudsanken. Kom det uver i høgdi, visste me, då kunde dei gjeva seg til der inne. I alle fall vilde det verta trælsamt å finne og få dei fram, var det so at snjøen kom stor. Difor skåregjekk me dalane på hi sida fjelli for å sjå etter sau kvart einaste år for å vera heilt trygge, han Albert og eg.

So også i år. Nede regna det so smått. I høgdi gjekk dei fyrste snjøkavane. Innimillom kom skodda stigande, og me tok ut leidi med kompasset. Det var ingen vind å tala um, og det var godt å lyde. Det var lett å skilja bekkjesilder og småfugllæte og kråkeskrik frå bjøllekklang. Rett som det var laut me stane for å lyde. Når me gjekk, rasla det i regnklædi våre, lyng og brisk og bjørkegreiner skrapa høgt i dei. Me var samde um at skulde me lyde skikkeleg, og det laut me, då laut me stane og stå ei god stund heilt stille. Og det var godt å kvile. Etter kvart som snjøkavane gjorde markji kvit, vart det ustødt og tungt å gå.

Me hadde mykje å tala um medan me gjekk, for då bar det ikkje til å lyde koss som var. Me kom på stader der me hadde funne sau fyrr um åri. Det tala me um. Og me tala um været. Stundom hadde det vore verre, stundom betre. Inkje noko av det me tala um hadde vore heiltupp ansleis enn i dag. Visst var det lettare å gå i solvær, men var det vind, då var det vrangt å lyde. Det mest framande denne gongen var at lauvet heldt seg so grønt nede i bjørkjelidane.

frå side 7

både mannen og miljøet godt fram i den anekdotisk orienterte framstellinga til Kvalheim. Ein kvorven tidfolk stig fram der folk gjekk og rodde eller reiste med dampbåt, og næringsvegar og levestandard i mangt og mykje var ukjenneleg ulikt stoda i dag.

Ser ein på voksteren i kriminalitet og psykisk vanhelse, er det likevel tale om eit magert og diskutabelt framsteg. Mennesket lever ikkje berre av brød, og den rett nok naive og difor på lengre sikt lite slitesterke kristenstrua som Njøten representerte,

Lauvet vart so djupt grønt mot kvite snjøen som tok til å leggje seg. Me var samde um at me hadde hatt ein fin haust. Og stundom gjekk han Albert fyre, og stundom eg. Slik hadde me hatt det i alle år. Me kjende kvarandre godt.

Ovst på ein kvass rant, nogg det i meg. Eg tykte eg høyrd noko, og eg tverrstana og gatte ikkje ordet. Eg laut lyde, fange ljoden medan han endå fanst. Han Albert gjekk fyre, og han dreiv vidare og kvorv i bjørkehall under oss. Eg lydde, heldt pusten. Det var berre nokre turre kråkeskrik langt burte under skoddetaket. Eg fylgde faret etter honom Albert ned millom fjellbjørki, og eg sette farten upp for å taka honom att.

Eg såg regnklædi hans millom bjørkjekvistane, svarte og glimande av væte. Ei stund hadde det vore stilt attum honom, men no høyrd han at noko kom med ein annan fart enn han sjølv. Han høyrdet på fotlag og risping i regnklæde. Og han bråsnudde på hovudet, og eg såg det eine auga hans stirde på meg. Eg visste at eg aldri tidlegare hadde sett dette auga, so framandt var det, so hardt, på vakt, Reidugt til sprang, til åtak, so stort i ei stivna ukjenneleg maske med halvopen munn med gulbrune tenner under eit ruskut munnskjegg, med vætedropar som hekk ytst på luverbremmen, ein frostraud nase midt i. På denne turen hende noko ugløymeleg. Det hadde ikkje noko med sauens å gjera. Men me hadde sett på kvarandre, og me hadde ikkje kjent kvarandre.

stetta ein religiøs trøng og studde og stabiliserte psykisk dei fleste av dei vakte. Moralsk og åndeleg hev me lite eller inkje vunne sidan Njøtens tid, og det óg kan denne boka vera med og minna oss om.

Vits

- Kvifor vil ingen kjøpa den gamle dyrehagen ?
- Han er for dyr.

Tilskrifter

Vestmannen

Bladstyrar Lars Bjarne Marøy
Eliasmarken 14, 5163 Laksevåg
Telefon 55 34 33 77

Vestmannalaget
Formann Lars Bjarne Marøy
Eliasmarken 14, 5163 Laksevåg
Telefon 55 34 33 77

Ivar Aasen-sambandet

Formann Dag Hagen Berg
Ivar Aasen-sambandet
Grensa 8, 0159 Oslo
Telefon 22 33 68 10
Heimes.: <http://www.geocities.com/Pentagon/5936/sambandet/sambandet.html>

Vestlandske Mållag

Formann Lars Bjarne Marøy
Eliasmarki 14, 5163 Laksevåg
Telefon 55 34 33 77

Norrønalaget Bragr

Formann Lars Bjarne Marøy
Tilskrift som Vestlandske Mållag

Norsk Bladmennalag

Formann Lars Bjarne Marøy
Som Vestlandske Mållag

Norsk Bokreidingslag

Postbok 684, 5001 Bergen
Telefon 55 31 66 29

Høgnorskringen

ved Håvard Tangen
Grensa 8, 0159 Oslo
Telefon 22 33 68 10
e-post: havard.tangen @ oslo online.no

Norsk Målungdom

Øvre Slottsg. 5, 0157 Oslo
Telefon 22 42 33 00 / nmu @ nynorsk.no
Noregs Mållag
Kirkegata 32, 0105 Oslo
Telefon 22 47 71 00 / Faks 22 47 71 01

IvarAasen-sambandet

Ivar Aasen-sambandet er landssamskipnad åt vestmennene og høgnorsk-rørsla. Sambandet arbeider for målupplysning, måldyrking og målreising. Sambandet krev fulle rettar for nynorsk i Noreg, og krev i nynorsk full jamstelling for i-målet som Ivar Aasen valde.

Sambandet hev ei sergjerning i norsk målrørsla; både lag og einskilde kann vera med. Skriv deg inn!

Årspengar kr.50,-

Innmelding til formannen:

Dag Hagen Berg,

Ivar Aasen-sambandet,

Grensa 8, 0159 Oslo

Tlf. 22 33 68 10

<http://www.geocities.com/Pentagon/5936/sambandet/sambandet.html>

Giro 0814 20 27 209

Folkesongen

Av Sigurd Sandvik

Når folkeflokkar syng unisont, hev me folkesong. Det er korkje solosong eller korsong, endå um songane kan vera dei same. Folkesongen krev ein diktar, ein tonesetjar og ein møtelyd.

Salmar

Folkesong i rett tyding er ikkje serleg gammal. Eldst er han i kyrkja. Men solosongen er den eldste der òg i messa vart dei liturgiske ord tone-sette, so det personlege hjå presten ikkje skulde koma for sterkt fram.

Det er i barneskulen me finn opphavet til folkesongen. Salmanevar fyrst. Dei skulde lærast, både tekst og tone. Læraren hadde salmodikon, - salmedunk, som dei sa -, um han ikkje hadde song-røyst. Og salmebøker kom inn i heimane og i kyrkja. Folk hadde gamle folketonar, som ofte hadde religiøst opphav, og tonane vartmåta til so dei høvde, m.a. til Brorsons salmar. I kveldsandakten vart det samsong når dei "hadde bøkene for seg", som dei sa. Og salmane vart med i samlingane i skulestova, dei sundagane det ikkje var preik i kyrkja. I bedehusi hev denne folkesongen halde seg mykje godt til denne dag, - endå det kan vera mangt å seia på tekstane.

Når folkesongen har halde seg so bra i kyrkja, er grunnen at han samlar på ein serskild måte med både tekst og tone. Men det finst fallgruvor for kyrkjesongen òg: Det har vore sagt at salmen er ei preik på vers. Det er ikkje fullnøyande. Salmen er vend mot Gud. Og teksten må mest mogeleg vera soleis at heile kyrkjelyden kan vera med av fullt hjarta.

Ikkje alle eg-salmar stettar dette kravet. Dei høver stundom betre til solosong. "Å, var eg meir deg Jesus lik", gjeng bra til både

solo og samsong. Og "Eg veit i himmerik ei borg", skulde alle kunna syngja.

Sameleis "Eg veit meg ein svevn i Jesu namn". Då er det meir uvisst med sumt i dei nye salmebøkene. Eg nemner: "Vente, vente Herrens time", der det er ei høggravid kvenna som syng. Ein må kunna syngja um twilen. Men "Eg skulle gjerne vilja tru", er i heilskapen mindre høveleg for ein kyrkje-lyd.

Nye salmar er ofte jordvende. Dei fortel um tilstandar her på jordi utan å vera vende mot Gud. Ein anna type er dei som berre fortel oss korleis Gud er. Tekstar og rytmar frå framande land høver heller ikkje alltid til norsk lynde. Og gospel-song kan heller ikkje kallast for folkesong. Kyrkja må vera varsam med kva ho slepper inn i det heilage romet.

Verdslege songar

Gjeng me so til dei meir verdslege songane, skal me koma i hug at dei òg frå fyrst av var einskildmanns-song. Soleis er det t.d. med voggesongen, som hadde eit serskilt føremål: å få barnet til å sova. Stevning var eit ordskifte på vers millom two. Folkevisone var det òg ein einskild som laga - og song. Um visone var kjende, so var det gjerne ein som song føre den episke visa, og lyden song det lyriske umkvædet. Soleis var det i "Bendikt og Årolilja". Umkvædet kunde alle: "Årolilja, - kvi sører du so lenge?" Eller i Draumkvædet: "For månen skin'e og vegine falla sovida".

Når visone vert dansa, er det noko anna. Då vert innhaldet tolka. Dansarane gjeng inn i ei rolla. Utan det, vert det berre fotatrakk. Klara Semb la mykje lag på dette. Etter ei tragisk visa, valde ho gjerne ei av

lettare slag, so me kunde riva av oss tyngsla. Men skjemtevisor skulde òg tolkast. Sameleis kjærleiks-lyrikken. Um det var Aukrust: " - Uppi rustom under buskom der finn du att meg". Eller Henrik Straumsheim: "Hildebjørg gjev meg handi di, og fylg meg på all min veg!" Stemningi som me leika oss inn i, verka attende på oss sjølve, både i humør og sinnelag.

Og her er me ved eit viktig grunnlag ved folkesongen: Ei sams uppleveling bind saman på ein serskild måte. "Sangen har lysning", seier Bjørnson, "Sangen har varme, og derfor den bryter stivhet og frost så det tør i ditt sinn". Han var sjølv ein vegbrøytar for folkesongen.

Bygdevise

Attende til bygdevise: Det var ein einskild som både dikta og song. "En sang jeg vil fremføre av full oppriktighet". "Ei liti visa eg no vil kveda um det som hende i mi ungdoms tid". Slike visor gjer seg framleides best når berre ein syng. Det var vanleg at ein gammal song til arbeidet i kveldseta, og ungdomen lydde og lærde.

I brudlaup eller gravferd var det kjøkmeisteren som song når han hadde fenge folket til bords. I gravferder kunde det vera fire songarar som gjekk føre kista og song eit vers til avskil for kvart tun dei for framom. Det gjekk med dei gamle, vedkjømlege liktonane. Det var både klage og resignasjon. Dei var på ei vis talsmenn for likfylgjet med den gudvende songen.

Den verdslege folkesongen vokser fram med det nasjonale gjenombrotet i førre hundreåret. Det varmed songen det braut igjenom i folket. Diktarane lovpriste fedrelandet, natur og folkeliv og soga. til side 14

Høgnorskringen

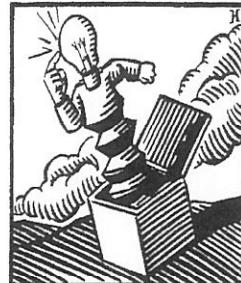
Høgnorskringen er ein landsdekkjande ring som vil reisa nynorsk i sitt «beste lag» (Aasen). I høgnorsknamnet ligg programmet. Open for alle som er samde i grunntanken. Ringen er med i Ivar Aasen-sambandet. Årspengar kr 50,-. Skriv til:

Høgnorskringen
Grensa 8, 0159 Oslo
Telefon 22 33 68 10
Postgiro 0530. 49 45119
e-post:
havard.tangen@oslo.online.no

DAG OG TID

Lyser opp i målmørkret!

Ring oss i dag og ting avisat til spesialpris;
199 kroner for eit halvt år!
Telefon: 22 33 00 97

Dag og Tid

Pilestredet 8, 0180 OSLO

Tlf. 22 33 00 97 – Faks 22 41 42 10 – E-post: bladstova@dagogtid.no

Og tonediktatarar, som var fengde av det same, sette tonar til. Med Ivar Aasen og målreisingi kom tankane ut til folket, gjennom songane på landsmål. Dette var folket med på: "Millombakkar og berg utmed havet heve nordmannen fenge sin heim". "Dei gamle fjell i syningom er alltid eins å sjå". Åsmund Vinje gav sterke naturopplevingar: "No ser eg etter slike fjell og dalar". "Enno ein gong fekk eg vetren å sjå for våren å røma." Og Grieg sette tonar til. Per Sivle gjorde soga levande med songane sine. Arne Garborg gav sitt tilskot: "Gud signe Noregs land". Nye diktatarar kom til fra ulike kantar av landet: Elias Blix, Anders Hovden, Sven Moren og mange fleire.

Møtelyden

Men so den tridje faktoren: Møtelyden som kunde syngja. Her er det at folkehøgskulen først og fremst kjem inn, og gjeng i brodden. Det låg i programmet hans: å vekkja ungdomen til nasjonalt medvit, um "fedreland og sådant noe", som Kristofer Bruun sa. Det vart snart bruk for ei norsk songbok. Og Olaus Alvestad var mannen som gav folkehøgskulen og heimane den boki dei trong. Ei tonesamling kom i tillegg. Og nye utgåvor kom med stendigt nye og friske songar. "Vakna, vakna! Dagen strøymer frisk og frid", song Lars Eskeland. Og lærarskulane fekk elevane sine vakne. Ein ny og frisk song blømde upp i folkeskulen. Og folke-høgskulen vart mor til dei frilynde ungdomslagi. Folke-songen blømde i bygdene, og lydde 17. mai og på ungdomsstemnor kringom i landet. Mållag vart skipa, føredrag og ordskifte-møte fylgte med. Målreising, skogreising og - skyttarlag, kor-song og amatørteater, det var saker som samla. Og i alle samlingane var folkesongen med.

Tidene skifter

Men tidene skifte. I millomkrigstidi dovna det noko av med folkesongen, medan kor-songen nådde nye høgder. Han tala stort set til dei same kjenslor som folkesongen. Men nye politiske tankar gjorde seg gjeldande, og førde i nokon mon til kløyving i folket. Det same gjorde pietistiske vekkjingar i trettiåri.

Med seinste krigen tok folkesongen seg noko uppatt. Folk fekk etter trong til å syngja um fedreland og fridom og folkestyre. Serleg siste verset i songen til Jens Tvedt, "Det dagast i Noreg" vart gjæv i ungdomslagi: "Snart kjem det ein solfest med song og slått, skal spryrjast sovida ut. Då jagar me trolli med sigers-lått og brising på høge nut". Og Garborgs uppmoding: "Ja, lat oss strida og lat osstru, og byggja med

tankar ei bivrebru til den heilage høge framtid."

Og framtidi kom - med freden i 1945. Og med den fekk folket anna å tenkja på enn folkesong. No galdt det atterreising og økonomi, og uro ute i verdi, med atombombe-trugsmål. I ungdomslagi kom dansen sterkare inn og tevla ut folkeviseleiken. Alkoholen trengde seg inn, og øydeda mykje der ungdomen samlast. Folkesongen tagna.

Det internasjonale

Det som sermerker vår tid, er det internasjonale. Det er kome inn med film og fjernsyn og reiseliv. Ikkje minst ungdomskulturen har vorte mykje godt lik yver heile kloden. Ny musikk med nye instrument kom på scenen i ungdomshusi; det vart jazz, blues og rock. Ein vokalist førde fram ein tekst, oftast på engelsk, som få eller ingen hørde, til det var musikken for sterkt. Tekstane var ofte slagord-merkte protestar mot alt mogeleg. Det var ungdomsopprør, som vart avleggss etter få år. Jamvel ureining og floget frå bygdene vart lite å syngja um: "Kor er hammaren, Edvard, du treng han vel no?" Nei, det kunde vera det same, med alt ein reiste ifrå, berre ein fekk eit levebrød.

Diktarane sa farvel til rim og rytmar.

Dei laga ikkje folke-songar. Honnørfylte ord og ordlag vart tabu. Fedreland, fridom, fred, lukka, vart avheidra. Postmodernismen dreiv gjerne ap med slike ord.

Det er stort set akademikarar som diktar no. Og dei er og skal vera individualistar. Det gjeld å skilja seg ut, soleis òg med dei lag dei er med i. Dei har liten kjennskap til bygdelivet. Dei er turistar i naturi. Folket er eit ukjent umgrip for dei. Difor lagar dei heller ikkje folkesongar.

Ungdomen har ikkje dei kjenslone som dei gamle songane er fylte av. Dei kjennen det uærleg å syngja dei. - Ei gjenta i folkehøgskulen sa ifrå at ho kunde ikkje vera med i skulekoret på jolekonserten i kyrkja, for ho trudde ikkje det teksten sa. Slike grunnar må ein respektera, endå det ofte er so at songen vekkjerinteressa og samhug medan ein syng - når det lid av litt.

Nostalgi?

Der dei gamle folkesongane lever, - i husmorlag, pensjonistlag, bedehus og kyrkja, finst det vel dei som tykkjer det er nostalgi. Det var det vel dei som tykte um fjernsynsprogrammet "Syng med oss" òg, som gjekk i Bergen ei tid. Det var i seg sjølv folke-

til side 15

Ivar Aasen-bøker

Ivar Aasen: Norsk Maalbunad. Samanstelling av norske ord etter umgrep og tyding, 2. utg. Hefta kr 60, i bd. kr 80,-

Arne Garborg: Ivar Aasen. Fyreord av Trygve Lande. Fin miniatyr-bok. 1996, i bd. kr 95,-

Jostein Krokvik: Ivar Aasen – sosial frigjerar og nasjonal målreisar.

Livsskildring. 1996, bd. kr 250,-

Jarle Bondevik og Oddvar Nes (red.); Ivar Aasen-studiar. I. Med artiklar av Jarle Bondevik, Andrew Robert Linn og Bjarne Ulvestad. 1998, hft. kr 160,-

I serien med dei uprenta skriftene etter Ivar Aasen, utgjevne av Jarle Bondevik, Oddvar Nes og Terje Aarset, er til no desse bøkene komme:

1. **Sunnmørsgrammatikkane** av Ivar Aasen. 1992, hefta kr 180
2. **Målsamlingar frå Sunnmøre** av Ivar Aasen. 1994, hefta kr 200
3. **Målsamlingar frå Bergens Stift** av Ivar Aasen. 1995, hefta kr 230
4. **Målsamlingar frå Christiansands og Agershus Stifter** av Ivar Aasen. 1997, hefta kr 230
5. **Målsamlingar frå Trondhjems og Tromsø Stifter** av Ivar Aasen. 1998, hefta kr 230,-
6. **Målsamlingar 1851 - 54** kr. 250,-
10. **Dansk -norsk Ordbog** av Ivar Aasen, kr. 230,-

Norsk Bokreidingslag

Postboks 684, 5001 Bergen

Telefon 55 30 18 99 – Telefaks 55 32 03 56

frå side 14 song, og kunde vera eit føredøme. Men NRK skyr helst slikt. I lyd og lag er sjeldan vanlege songbøker i bruk. Tilskiparane hev stensilert opp songar og lagt ut. Det er helst lette songar, og gjerne av framandt upphav.

Slagordet vart: Ein skulde slutta å elskja fedrelandet; ein skulde elskja Europa og heile verdi. Men det førde straks til at ein elskja ingenting utanum seg sjølv. Livet gjekk ut på å grava til seg mest mogeleg av makt og pengar.

Global folkesong?

Ein må spørja: Kan global-tenkjingi verta til songar? Alt det me las og lærde um trugsmål og fárar for verdi vår, skapte ei tyngsla som gav lite songmod. Me såg fleire og fleire problem, men ingi løysing. Kva folkesong kan gro av det?

Folkehøgskule-songboki i dag hev ei merkeleg blanding av lette og stundom uvyrdslege songar, som nærepå driv ap med gamle verde, og på andre sida gamle, trauste songar um fedrelandet, um norsk natur og ung elsk. Truleg må både sidor vera med, skal songboki og folkesongen vera liv laga. Men når ungdomen vert underlagt leid av det nye og tanketome, då kan det gamle - og ukjende - verta moderne.

Skal folkesongen vera eit tidsfenomen? - Han levde i 100 år, so døydde han bort. Eg trur ikkje det. "Et folk med sang i sinnet, kan aldri dø", skreiv Bjørnson. "Når lerka syng, då stig ho", sa Anders Hovden. Det sannar seg i vår soga, og i nordisk soga.

Skal Noreg hevda seg i det globale hopehavet, då må folket samla seg i song um fedreminne, og land og folk og norsk natur, og um livet i naturi. Og me må kunna vedkjenna oss at me elskar dette landet, og vil byggja det mot ei framtid. Dette er grunnlaget for at me kan vera oss sjølve i globalt perspektiv, og kan gi noko i hopehav med andre. Folkesongen er provet på at det folkelege lever og at samhaldet er der.

**NYNORSK
ANTIKVARIAT**

Pb 9243 Grønland, 0134 OSLO
Tlf 22 19 02 11
Faks 22 19 61 10
epost:
tinging@nyorskantikvariat.no
Kontortid: onsdag

Verdfulle bøker

Gunnstein Akselberg og Jarle Bondevik, red.:

Heidersskrift til Oddvar Nes

24 artiklar frå mål- og namnegranskning. Hefta kr 275,-

Alv Askeland: **Folkesuverenitet, Stortinget og Grunnlovi**.

Frisk essay-samling på godt mål um grunnleggjande spørsmål for norsk folkestyre og sjølvstende. Gjelsvik-prisen. Hefta kr 135,-

Alv Askeland: **Kyrkjeljod. Salmar**. Hefta kr 115,-.

Jarle Bondevik og Andreas Bjørkum: **Festskrift til Anders Ohnstad**.

Hefta kr 200,-

Conrad Clausen: **Festskrift til Ludv. Jerald**. I bd. kr 195,-

Gunnar Gilberg: **Sjå attum** (dikt). Hefta kr 80,-

Hannaas, Clausen, Jerald: **Vestmannalaget 110 år**. I bd. kr 200,-

Sigrid Omland Hansteen: **Idyllar i ei ulvetid** (dikt). Hefta kr 130,-

Arne Horge: **Gråskuggen**. Fin barnebok med teikningar av Dagfinn Instanes og unge hjelparar. I bd. kr 168,-

Ludv. Jerald: **Heimlandet dreg**. Roman. Hefta kr 45,-, i bd. kr 65,-

Ludv. Jerald: **Grundtvig og folkehøgskulen i dag**. I bd. kr 130,-

Jostein Krokvik: **Norskrøtt skriftmåls store fall**. Um det nynorske atterslaget i etterkrigstidi. Hefta kr 130,-

Jostein Krokvik: **Ny Hungrevekja og Jan Prahl**. Hefta kr 160,-

Jostein Krokvik: **Mål og vanmæle**. Soga um det offentlege målet.

Hefta kr 160,-

Jostein Krokvik: **Kjettarord um norsk målalkymi**. Hefta kr 24,-

Gudlaug Nedrelid: **I ulvekjeften** (dikt). Hefta kr 110,-

Olav Nygard: **Dikt i samling**. 100-årsutg. ved Conrad Clausen. I bd kr 145,-

Sigurd Sandvik: **Skriv betre norsk**. Rettleiding i målbruk. Hefta kr 115,-

Sigurd Sandvik: **Suldalsmålet II**. Ny samling ord og ordlag frå Suldal.

Hefta kr 100,-. Suldalsmålet I og II samla for kr 200,-

Sigurd Sandvik: **Litl-Ola**. Um 7-åringen Litl-Ola som veks upp på fjellgard i Suldal på 1920-talet. Astrid Haugland teiknar. Hefta kr 145,-

Sigurd Sandvik: **Stølsguten**, Ola hev vorte 9 år og er gjætgut. Samstundes skildring av arbeidsliv og folkeliv i Suldal. Hefta kr. 145,-

Gustav Indrebø: **Norsk Målsoga**. Det store målsogeverket. I band kr 350,-

Gustav Indrebø: **Kva er målreising**. Utvalde artiklar. Hefta kr 50,-. Gustav Indrebø: **På norsk grunn**. Hefta kr 125,-

Inger Indrebø Eidissen: **Gustav Indrebø. Ei livsskildring**.

Skildra frå nært hald. I band kr 230,-

Nikolaus Gjelsvik: **Von og veg**. Gjelsviks høgskattat ervebrev um norsk målføring. I band kr 60,-

Severin Eskeland: **Framandordbok**. Einaste nynorske. I band kr 115,-

Severin Eskeland: **Ei minnebok**. I band kr 50,-

Eigil Lehmann: **Reise det som velt er**. Hefta kr 115,-

Eigil Lehmann: **Færøysk-norsk ordbok**. I band kr. 150,-

Eigil Lehmann: **Islendsk-norsk ordbok**. I band kr 250,-

Eigil Lehmann: **Norsk-islandske samtaleordbok** (parlør). Hefta kr 20,-

Eivind Vågslid: **Stadnamtydingar IV**, hefta kr. 65,-

Dessutan folkeminnebøker frå Hardanger av Halldor O. Opdal, forvitnelege bøker av Ola Breivega, dikt av Eigil Lehmann, romanar, dikt, og folkeminnebøker av mange andre bokskrivarar! Bed um utførleg boklista!

Norsk Bokreidingslag

Postboks 684 – 5807 Bergen

Tlf. 55 30 18 99 Faks: 55 32 03 56 Postgiro 0809 3918844

Marøy, Lars Bjarne
Eliasmarken 14
5163 Y. Laksevåg

ISSN 0800-8647

C-BLAD

RETURTILSKRIFT:
Vestmannen
6143 Fiskåbygd

Vestmannen rettar

Two notar til stykkjet um Henrich Steffens i nr.5 fall ut av tekniske årsaker. Me gjev att dei two setningane notane er knytte til, og deretter kjem notane.

Tekst til note 1

Desse fyrelesingane hev me no fenge i ei ny tekstkritisisk utgåve, og i det store og det heile er det eit framifrå arbeid utgjevaren Johny Kondrup hev gjeve.

Note 1 Dette vedgjeng O.H. Koch òg i den utførlege meldinga si i Danske Studier 1997. Koch hev ein del kritiske merknader, og fleire av dei er interessante og vel verd å merkja seg.

Tekst til note 2

Sjølvsgart er det mangt i desse fyrelesingane og i impulsane frå Steffens som i dag fyrst og fremst hev historisk interesse.

Note 2 Litteraturhistorikaren F. Lundgreen-Nielsen greider ut og framstiller godt og klårgjerande kva Steffens fekk å segja for romantikken i Danmark i artikkelen "Henrich Steffens-katarakt og lynild" i Danske Studier 1997. Han legg serleg vekt på den mektige krafta id en munnlege framstellinga til Steffens som for Grundtvig var "den første inspiration til

den høje vurdering av mundtliged som liv overfor fordømmelsen av skrift som død (...) (s. 189). Historisk forvitneleg og spanande er òg Lundgreen-Nielsens rekonstruksjon av dei fyrelesingane Steffens held om Goethe i artikkelen "Henrich Steffens' Goethe forelæsninger 1803" og som prenta som eit tillegg til Kondups utgåve av Indledning. Grundtvig er hovudkjelda, og sidan det i fjar var Goethe-jubileum merkte eg meg serleg at Steffens ikkje kunne fylgja Goethe når han "i erkendelsen af menneskets begrænsning forsonet sig med tilværelsen (s. 238) og ikkje lenger som i yngre år trådde etter det grensesprengjande. Grundtvig var på dette punktet - rett nok på kristne premissar - samd med Steffens.

Ja til nynorskorda

Fråsegni nedanfor vart vedteki mot ei røyst på landsmøtet i Noregs Mållag juli 2000. Det gjeng ei grensa for kva som er godtakande jamvel for Noregs Mållag:

Norsk språkråd har i brev 30.6.00 gje-

ve grønt ljós til at ei rekke anbeheitelserord kan takast inn i nynorske ordlistar: Avendelighet, lesbarheit og ynskjelegerheit er skrekkdøme på ord som Språkrådet har godtek.

Landsmøtet i Noregs Mållag er svært kritisk til måten Norsk Språkråd har tolka dei retningslinene som nynorskseksjonen vedtok i 1999.

Noregs Mållag krev at godkjenninga vert trekt attende og at orda vert vurderte på nytt.

Dei tradisjonelle norske orda har vore eit av dei viktigaste kjennemerka på nynorsken sidan Ivar Aasen la fram ordboka si, og dei har fylgt nynorsken i motgang og medgang. Det kan ikkje vera tvil om at mange av dei nyinnslepte orda vil setja dei tradisjonelle nynorskorda under press og undergrava den folkelege verbaile seiemåten som alltid har vore eit av dei viktigaste sermerka til nynorsken.

Når det offisielt er slege fast at det er slutt på tilnærningspolitikken (jf. Stortingsmelding nr. 13 (1997-98), er det eit paradoks at Språkrådet slepper inn desse orda.

I staden for å lempa oss ettr bokmålstradisjonen, bør me heller vera byrge av den nynorske skrifttradisjonen.

Språkrådet må medverka til den byrgskapen og vurdera dei lange linene på nytt. Noregs Mållag har tidlegare bede Norsk Språkråd um å setja i gang ein kampanje for å fremja dei tradisjonelle nynorske orda.

Snakk med oss om Plassering

Vi gir deg betre råd!

KREDITKASSEN

HER FINN DU OSS I HORDALAND:

Arna - Bryggen - Fana - Fyllingsdalen - Landås - Rådhusplass - Åsane
Askøy - Austervoll - Bømlo - Norhordaland - Os - Osterøy - Sotra

Sluttordet

*Eg er usamdi det du meiner,
men eg vil til dauden verja
retten din til å hevda meiningi.*

Miss E. Beatrice Hall (eng. forfattar, f.1868. Løyndenamn S.C. Tallentyre) i ei skildring av Voltaire, der ho legg ordi imunnen på Voltaire.